

Flora- en faunarapportage

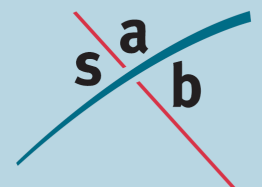
Nader onderzoek vleermuizen Doorwerth, W.A. Scholtenlaan

Multiland Vastgoed BV

Datum: 12 september 2016

3 mei 2017 (toevoeging paragraaf 6.4)

Projectnummer: 140301

INHOUD

1	Inleiding	3
1.1	Aanleiding	3
1.2	Plangebied	3
2	Wettelijk kader	5
2.1	Wettelijke bescherming vleermuizen	5
2.2	Soortenstandaard vleermuizen	7
2.3	Zorgplicht	7
3	Ecologie van vleermuizen	8
3.1	Verblijfplaats	8
3.2	Vliegroutes	9
3.3	Foerageergebied	9
3.4	Jaarcyclus vleermuizen	9
4	Onderzoekmethodiek	10
5	Resultaten	12
5.1	Onderzoeksomstandigheden	12
5.2	Resultaten veldonderzoek	12
6	Conclusie en advies	15
6.1	Ontheffing Flora- en faunawet	15
6.2	Broedperiode en zorgplicht	15
6.3	Vrijblijvende aanbevelingen	15
6.4	Gevolgen Wet natuurbescherming	16
	Bijlage 1: geraadpleegde literatuur	3

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

RVG Development B.V. heeft het voornemen op de locatie W.A. Scholtenlaan - Houtsnipaan in de kern Doorwerth, gemeente Renkum, vijf woningen te realiseren. Palazzo architectuur heeft een schetsontwerp opgesteld voor de locatie. De locatie heeft in het vigerende bestemmingsplan 'Doorwerth 2013' de bestemming kantoor. Op grond van dit bestemmingsplan is het niet toegestaan te wonen. Om de bouw en daarna het gebruik van de woningen toch mogelijk te maken, is een postzegelbestemmingsplan opgesteld.

Teneinde de haalbaarheid van het bestemmingsplan in relatie tot het aspect flora en fauna aan te tonen, is door SAB in maart 2015 een quick scan flora en fauna opgesteld. Uit deze quick scan blijkt dat de aanwezigheid van verblijfplaatsen van boombewonende vleermuizen in bomen die met het plan gerooid zullen worden niet op voorhand kan worden uitgesloten. Hierdoor kan mogelijk sprake zijn van een overtreding van de Flora- en faunawet. Derhalve is nader onderzoek nodig naar de aanwezigheid van verblijfplaatsen van boombewonende vleermuizen in het plangebied. Voorliggend rapport zet de bevindingen van dit onderzoek uiteen.

1.2 Plangebied

1.2.1 Huidige situatie

In de huidige situatie bestaat het plangebied uit onbeheerd terrein. Oorspronkelijk was het terrein een verharde parkeerplaats met omliggend onverhard terrein. Inmiddels is een laag organisch materiaal op de verharding ontstaan. Nu groeien er verschillende soorten planten, maar ook jonge struiken en boompjes die zich wortelen in de laag van organisch materiaal op de verharding. Ook zijn een aantal kleine en grote bomen aanwezig. Om het gehele plangebied staat een hekwerk. Ten noorden van het plangebied bevindt zich tegen dit hekwerk een taxushaag.

Globale begrenzing plangebied (rood kader).

1.2.2 Toekomstige situatie

In de nieuwe situatie zal een deel van de bomen en overig opgaand groen gerooid zijn en hiervoor in de plaats zullen vijf woningen aanwezig zijn. Een deel van de bomen blijft staan. In navolgende afbeelding is aangegeven hoe de verkaveling eruit zal zien en welke bomen blijven behouden. Extra parkeerplaatsen zijn niet noodzakelijk, aangezien reeds is aangetoond dat voldoende parkeergelegenheid in de omgeving aanwezig is.

Ontwerpschets van de nieuwe situatie in het plangebied met de vijf kavels en bomen die behouden blijven en gekapt worden (rood kruis).

2 Wettelijk kader

2.1 Wettelijke bescherming vleermuizen

Vleermuizen zijn beschermde inheemse diersoorten als bedoeld in artikel 4, lid 1, onder c van de Flora- en faunawet (Ff-wet) en zijn opgenomen in de Europese Habitatrichtlijn, diersoorten van communautair belang die strikt moeten worden beschermd. In de dagelijkse praktijk betekent dit dat vleermuissoorten vermeld staan op de zogenaamde Tabel 3. Door deze bescherming dient bij ruimtelijke ontwikkelingen te worden bepaald of er met het voornemen sprake is van een overtreding van de verbodsbepalingen (artikel 9, artikel 10, artikel 11, artikel 13) uit de Flora- en faunawet. Bij de beoordeling van ontheffingsaanvragen voor deze soortgroep geldt de uitgebreide toets.

Het is verboden:

- vleermuizen te doden, te verwonden, te vangen, te bemachtigen of met het oog daarop op te sporen (artikel 9);
- vleermuizen opzettelijk te verontrusten (artikel 10);
- voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van vleermuizen te beschadigen, te vernielen, weg te nemen of te verstoren (artikel 11);
- vleermuizen te vervoeren of onder zich te hebben (artikel 13).

Tot de voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van vleermuizen worden ook de foerageergebieden en vliegroutes gerekend mits deze van essentieel belang zijn.

Een foerageergebied is van essentieel belang voor het functioneren van de verblijfplaats wanneer er geen alternatieve foerageergebieden zijn om de eventuele aantasting ervan op te vangen. Een vliegroute is essentieel wanneer er geen goede alternatieve vliegroute is om vanuit de verblijfplaats het betreffende foerageergebied te bereiken dan wel dat er wel een alternatieve vliegroute is, maar het gebruik hiervan, vergeleken met de originele vliegroute, teveel energie kost (te ver omvliegen of te onbeschut).

Wanneer een ruimtelijke ingreep rechtstreeks kan leiden tot verstoring of vernietiging van (het leefgebied van) beschermde soorten, kan het project of handeling in strijd zijn met de Flora- en faunawet. Indien na het treffen van mitigerende maatregelen overtreding van één of meer verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet niet kan worden uitgesloten, is een ontheffing ex. Artikel 75 van de Flora- en faunawet van het Ministerie van Economische Zaken noodzakelijk.

Daar vleermuizen tevens zijn beschermd door de EU Habitatrichtlijn dient bij een aanvraag van een ontheffing Flora- en faunawet één of meerdere belangen zoals genoemd in artikel 16, lid 1 van de EU habitatrichtlijn te worden onderbouwd. Veel werkzaamheden worden echter niet uitgevoerd omwille van één van de belangen zoals genoemd in artikel 16, lid 1 van de Habitatrichtlijn. Hierdoor is ontheffing voor het overtreden van een verbodsbepaling bij die werkzaamheden enkel mogelijk, als er sprake is van een zeer geringe en slechts tijdelijke verstoring. Men dient dan de negatieve effecten van de werkzaamheden tot een minimum te beperken door vooraf aanvullende mitigerende maatregelen te treffen.

Indien na het nemen van maatregelen de verstoring niet alsnog leidt tot het beschadigen en vernielen van voortplantings- of vast rust- of verblijfplaatsen van beschermde soorten dan is het mogelijk om op basis van een of meerdere belangen uit het Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten een ontheffing aan te vragen.

Wettelijk belangen van de EU Habitatrichtlijn (artikel 16, lid 1):

- de bescherming flora en fauna;
- de veiligheid van het luchtverkeer;
- de volksgezondheid of openbare veiligheid;
- dwingende reden van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en voor het milieu wezenlijk gunstige effecten.

Wettelijk belangen zoals genoemd in het Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten (artikel 2, lid 3):

- a. de bepalingen inzake de gemeenschappelijke markt en een vrij verkeer van goederen van het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap;
- b. de bescherming van flora en fauna;
- c. de veiligheid van het luchtverkeer;
- d. de volksgezondheid of openbare veiligheid;
- e. dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en voor het milieu wezenlijk gunstige effecten;
- f. het voorkomen van ernstige schade aan vormen van eigendom, anders dan gewassen, vee, bossen, bedrijfsmatige visserij en wateren;
- g. belangrijke overlast veroorzaakt door dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort;
- h. de uitvoering van werkzaamheden in het kader van bestendig beheer en onderhoud in de landbouw en in de bosbouw;
- i. bestendig gebruik;
- j. de uitvoering van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling.

De vooraf te treffen maatregelen moeten van dien aard zijn dat de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaatsen behouden blijft. Hierbij moet naast de verblijfplaats zelf ook gedacht worden aan geschikt gebied om te foerageren en om deze foerageergebieden te kunnen bereiken vanuit de verblijfplaats (vliegroute).

Noodzakelijk is dat de getroffen mitigerende maatregelen de negatieve effecten te niet doen. Daarnaast moet deze maatregelen zeker of met een hoge mate van zekerheid voldoende functioneren vóórdat het oorspronkelijke onderdeel van het leefgebied wordt aangetast. Hierbij dient ook voldoende invulling te worden gegeven aan de zorgplicht (zie paragraaf 2.3). Een basispakket aan mitigerende maatregelen is beschreven in soortenstandaard van het de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland.

2.2 Soortenstandaard vleermuizen

Voor de bedreigde plant- en diersoorten waarvoor vaak een ontheffing wordt aangevraagd, zijn soortenstandaarden opgesteld. Deze soortenstandaarden bevatten een aantal kenmerkende ecologische aspecten van de betrokken soort, evenals een set basis- of standaardmaatregelen, die een initiatiefnemer die een ruimtelijke ingreep overweegt waarbij een beschermde soort is betrokken, kan of moet nemen. Bij deze maatregelen staat grotendeels vast dat ze effectief zijn, maar waar dit nog niet onomwonden is vastgesteld, wordt dit vermeld. Afwijkingen van die basisset maatregelen zijn alleen toegestaan als de lokale situatie of populatie dat vereist. Dan zijn er dus maatwerkmaatregelen noodzakelijk.

De lokale situatie en het effect van de ruimtelijke ingreep op de betrokken beschermde plant- of diersoort zal altijd door een deskundige moeten worden beoordeeld om te zien of met de genoemde algemene maatregelen overtreding van de wet kan worden voorkomen. Als er, ondanks het treffen van de in de soortenstandaarden genoemde maatregelen, mogelijk toch verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet worden overtreden dan blijft een ontheffing nodig en moet er een ontheffingsaanvraag worden ingediend bij Rijksdienst voor Ondernemend Nederland..

2.3 Zorgplicht

Naast de verbodsbepalingen uit de Flora- en faunawet is voor alle in het wild levende plant- en diersoorten de zorgplicht van toepassing. Een ieder neemt voldoende zorg in acht voor de in het wild levende dieren en planten, alsmede voor hun directe leefomgeving. De zorg houdt in ieder geval in dat een ieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten nadelige gevolgen voor flora of fauna kunnen worden veroorzaakt, verplicht is dergelijk handelen achterwege te laten voor zover zulks in redelijkheid kan worden gevergd, dan wel alle maatregelen te nemen die redelijkerwijs van hem kunnen worden gevergd teneinde die gevolgen te voorkomen of, voor zover die gevolgen niet kunnen worden voorkomen, deze zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken.

3 Ecologie van vleermuizen

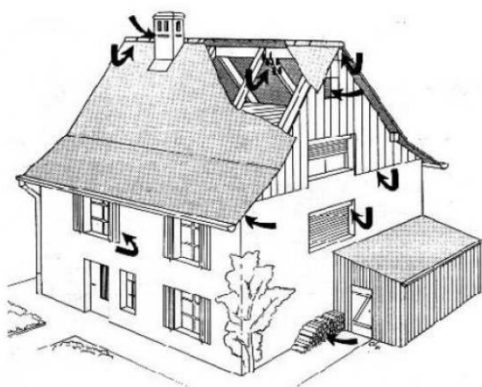
Elke vleermuissoort heeft een eigen specifiek scala aan eisen waaraan een leefgebied moet voldoen, om zich succesvol te kunnen handhaven. De verblijfplaatsen, vliegrou-tes en foerageergebieden vormen hierin een centrale plaats. Deze worden hieronder besproken.

3.1 Verblijfplaats

Net als alle zoogdieren zoeken ook vleermuizen een beschermde ruimte op om te slapen, hun jongen te baren en groot te brengen. Dit is de zogenaamde vaste rust- en verblijfplaats. Vleermuizen bezitten door het jaar heen een groot scala aan verschillende soorten verblijfplaatsen om in bovengenoemde behoefte te voorzien. Er wordt voor deze diergroep in het algemeen onderscheid gemaakt tussen kraamverblijfplaatsen, zomerverblijfplaatsen, paarverblijfplaatsen en winterverblijfplaatsen. In de kraamverblijfplaats worden de jongen (één per vrouwtje) gebaard en gezoogd. In dergelijke verblijfplaatsen scholen meerdere vrouwtjes (met jongen) bij elkaar. De omvang van een dergelijke kolonie verschilt per locatie en per soort. Van de Gewone dwergvleermuis is bijvoorbeeld bekend dat zij groepen vormt van circa 50 tot 120 individuen. Bij de Laatvlieger zijn deze groepen geregeld kleiner: 10 tot 50 vrouwtjes.

In zomerverblijfplaatsen bevinden zich de volwassen mannetjes en vrouwtjes die zich niet voortplanten. Hier zijn altijd maar enkele vleermuizen aanwezig. In de paarverblijfplaatsen vindt de paring plaats. Mannetjes bezetten dan een verblijfplaats met daaromheen zijn territorium en proberen vrouwtjes hiernaartoe te lokken om te paren. In de winterverblijfplaats overwinteren de vleermuizen. Gewone dwergvleermuizen kunnen zowel in kleine als in grote groepen overwinteren. De watervleermuis overwintert weer in grotten of bunkers en andere soorten (bijvoorbeeld Rosse vleermuis) trekken weg uit Nederland naar warmere oorden.

Zowel de Gewone dwergvleermuis als de Laatvlieger hebben hun verblijfplaatsen in gebouwen. De Ruige dwergvleermuis kan van zowel boomholten als gebouwen gebruik maken. De Rosse vleermuis en Watervleermuis zijn echter boombewonende soorten. Onderstaande afbeelding toont de mogelijke verblijfplaatsen van vleermuizen rondom gebouwen.

Waar zitten vleermuizen in gebouwen:

- In de spouwmuur achter een spouwgat, rooster of ventilatievoeg (= verticale spleet in metselwerk)
- Op de kopgevel waar de dakpannen over de rand steken
- Achter de dakrand via een kier aan de onderzijde
- Onder het dak, tussen dak en dakbeschot
- Onder de dakpannen via een scheefliggende dakpan
- Achter gevelbeplating of -betimmering via een kier
- Achter een reclamebord tegen de gevel
- Achter een loszittende loodslab, bijvoorbeeld bij de schoorsteen of dakkapel
- In een schoorsteen achter een kier of rooster
- Achter luiken
- Achter of tussen de buitenzonwering
- In de balkonvloer (bij flats)

Verblijfplaatsen van vleermuizen in en om het huis.

Vleermuizen leven door het jaar heen in een netwerk van verschillende verblijfplaatsen, maar ook in een netwerk van verschillende verblijfplaatsen tijdens hetzelfde seizoen. Afhankelijk van soort en situatie is er sprake van een hoofdverblijfplaats met satellietverblijfplaatsen of van meer gelijkwaardige verblijfplaatsen. Zelfs kraamverblijfplaatsen kunnen van de ene op de andere dag verlaten zijn, waarbij de vrouwtjes hun jongen hangend aan de buik met zich meedragen. Tussen winterverblijfplaatsen wordt minder gewisseld. Bij de Gewone dwergvleermuis liggen alle verblijfplaatsen binnen een straal van 20 km bijeen. Bij grotere vleermuissoorten als de Laatvlieger of de Rosse vleermuis is dit gebied vele malen groter.

3.2 Vliegroutes

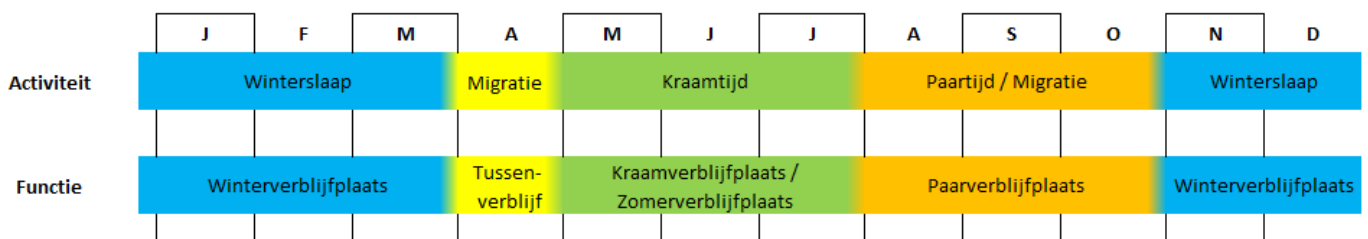
Vanuit hun verblijfplaatsen moeten de vleermuizen hun weg kunnen vinden op zoek naar voedsel. Met behulp van hun sonar moeten ze wegwijs worden in de omgeving tussen verblijfplaats en foerageergebied. Vleermuizen gebruiken hiervoor vaak een vaste route naar het foerageergebied. Lijnvormige elementen als een bomenrij of watergang met opgaande begroeiing is hierbij vaak belangrijk voor hun oriëntatie.

3.3 Foerageergebied

Voor het vinden van voedsel heeft elke vleermuissoort zich op enige wijze gespecialiseerd. Een overeenkomst is dat ze allen beschutting van wind zoeken. Enerzijds om energie te besparen, anderzijds vanwege de hoeveelheid insecten. De Gewone dwergvleermuis foerageert bijvoorbeeld vooral in open ruimtes in bosachtig gebied of langs wind beschutte, lijnvormige elementen, zoals bomenrijen of watergangen. De Laatvlieger foerageert ten opzichte van de Gewone dwergvleermuis in dezelfde soort gebieden maar dan hoger in de lucht en zolang de wind het toe laat boven openere terrein. De Watervleermuis foerageert enkel boven open water.

3.4 Jaarcyclus vleermuizen

Vleermuizen gebruiken dus een netwerk van deelleefgebieden met verschillende functies. De in Nederland meest voorkomende soorten volgen daarbij een duidelijke seizoenscyclus: beginnend bij winterslaap, achtereenvolgens migratie, kraamperiode, balts- of paartijd, trek en tenslotte weer winterslaap. zie onderstaand tijdschema.

Jaarcyclus van vleermuizen

4 Onderzoeksmethodiek

In de periode van 15 mei tot en met 30 september 2015 is het plangebied onderzocht op de aanwezigheid van verblijfplaatsen, vliegroutes en foerageergebied van vleermuizen. Gezien de omvang van het plangebied is het gebied geïnventariseerd door één ecoloog met kennis op het gebied van vleermuizen. De inventarisaties zijn uitgevoerd in de ochtend- en avonduren. Daarbij wordt in de ochtend vanaf twee uur voor zonsopkomst en in de avond vanaf zonsondergang onderzoek verricht.

Het onderzoek heeft plaatsgevonden volgens de richtlijnen zoals deze zijn verwoord in het Vleermuisprotocol 2013 (Vleermuisvakberaad Netwerk Groene Bureaus et al. 2013). Bij het onderzoek zijn, waar noodzakelijk, tevens de soortenstandaarden van vleermuissoorten van het Ministerie van Economische Zaken (2014) geraadpleegd.

Vleermuisprotocol

Het vleermuisprotocol heeft tot doel het belang van de functies van gebieden voor soorten vleermuizen effectief en efficiënt vast te stellen voor de Flora en faunawet. Het is een hulpmiddel voor deskundige vleermuisonderzoekers en de beoordelaars van vleermuisonderzoek om te bepalen wat een juridisch redelijke onderzoeksinspanning is voor een specifieke locatie. Het protocol bundelt daartoe de bestaande kennis over onder meer de beste veldcondities, de perioden voor onderzoek, het aantal en de duur van veldbezoek.

Het protocol is opgesteld om het onderzoek voor de Flora en Faunawet optimaal te laten verlopen. Wanneer het protocol in essentie is gevolgd, bestaat grote mate van juridische zekerheid dat voldaan is aan een wettelijke en maatschappelijk verantwoorde inspanning om na te gaan of soorten en functies van gebieden in het geding zijn. In het bijzonder wanneer de aanwezigheid van gebiedsfuncties of soorten wordt uitgesloten zou een onderzoek volgens het protocol als juridisch voldoende moeten worden aangemerkt.

Status van het protocol

Het protocol voor het inventariseren van vleermuizen is opgesteld door het Netwerk Groene Bureaus en de Zoogdiervereniging, in overleg met de Dienst Landelijk Gebied en de Gegevensautoriteit Natuur (GaN). In expertmeetings zijn in 2008 de voorschriften ontwikkeld en op basis van toepassing gedurende het seizoen in 2008, 2009, 2010, 2011 en 2012 geëvalueerd. De bij het onderzoek gehanteerde versie is uitgebracht op 25 maart 2013. Dit is de meest recente versie van het protocol.

Volgens de GaN is het protocol gebaseerd op de meest recente wetenschappelijke inzichten, voldoet het aan de eisen die het bevoegd gezag stelt en biedt het een duidelijkheid over het begrip “gedegen onderzoek” uit de Flora en faunawet. Het protocol wordt onder auspiciën van de Gegevensautoriteit Natuur aan de hand van opgedane ervaringen en nieuwe onderzoekskennis, bijvoorbeeld over het voorkomen van soorten, seizoensactiviteit of nieuw onderkende gebiedsfuncties, jaarlijks geëvalueerd en zo nodig geactualiseerd.

Het onderzoek naar de aanwezigheid van vleermuizen is uitgevoerd door middel van zichtwaarnemingen en onderzoek met batdetectors (Pettersson, type D240X en Batlogger M). Een batdetector is een apparaat dat de onhoorbare ultrasone geluiden van vleermuizen opvangt en vertaalt in voor mensen hoorbare geluiden. Door interpretaties van ritme, klank en hoogte van het door het apparaat uitgezonden geluid kunnen de meeste soorten vleermuizen worden onderscheiden en op naam worden gebracht. Met behulp van de D240X-batdetector kunnen vertraagde opnames worden gemaakt die eventueel achteraf geanalyseerd kunnen worden met behulp van het programma Batsound. Met name voor de soorten van het geslacht *Myotis* is dit noodzakelijk om tot een zekere determinatie te komen.

Weergegevens zijn geraadpleegd via de websites van het KNMI, Weer.nl en Buienradar.nl.

5 Resultaten

5.1 Onderzoeksomstandigheden

Het onderzoek naar vleermuizen is sterk gebonden aan goede klimatologische omstandigheden. Bij te veel wind (>3 - 4 Bft), te lage temperaturen (< 10 °C) of te grote neerslag (waterdruppeldiameter >0,5 mm (motregen)) zijn sommige soorten niet aanwezig of verminderd actief waardoor de waarnemingen onvolledig tot onvoldoende kunnen zijn. In onderstaande tabel zijn de weeromstandigheden ten tijde van het veldonderzoek weergegeven.

Datum	Zon op / onder	Tijd (start)	Tijd (eind)	Temperatuur (°C)	Wind (Bft)	Neerslag	Onderzoeks- omstandigheden
26-05-2015	21:40 uur	21:27 uur	22:30 uur	10 – 9	0 – 2	Geen	Goed
26-06-2015	05:19 uur	04:00 uur	05:20 uur	14 – 17	0 – 1	Geen	Goed
29-08-2015	20:32 uur	21:45 uur	23:00 uur	17	1 – 2	Geen	Goed
24-09-2015	19:32 uur	21:45 uur	23:30 uur	10 – 12	2 – 3	Geen	Goed

5.2 Resultaten veldonderzoek

5.2.1 Kraamverblijfonderzoek

Tijdens het veldbezoek van 26 mei 2015 is de eerste vleermuis waargenomen om 21:46 uur. Het betrof een gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*) die ten zuiden van het plangebied foerageerde. Gedurende het veldbezoek werd ten zuiden van het plangebied vrij constant gefoerageerd door één gewone dwergvleermuis. Deze was in ieder geval tot het einde van het veldbezoek nog aanwezig. Buiten deze vleermuissoort zijn deze avond geen andere vleermuissoorten waargenomen. Er zijn ook geen uitvliegende vleermuizen waargenomen.

Tijdens het veldbezoek van 26 juni 2015 is de eerste vleermuis waargenomen om 04:09 uur. Deze vloog echter langs en had verder geen relatie met het plangebied. Tussen 04:30 uur en 04:50 uur werd door twee gewone dwergvleermuizen in twee foerageergebieden gefoerageerd. De ene foerageerde in het plangebied en de ander ten westen ervan. Ten westen van het plangebied waren soms ook twee individuen tegelijkertijd aanwezig. Om 04:50 uur vloog een gewone dwergvleermuis in de woon-toren in ten noordwesten van het plangebied. Hier is dus een zomerverblijfplaats aanwezig. De gewone dwergvleermuis in het plangebied foerageerde tot 05:00 uur door en verdween vervolgens uit het plangebied. Aangezien maar één vleermuis in het plangebied foerageerde en in de omgeving voldoende alternatief foerageergebied aanwezig is, vormt het plangebied geen essentieel foerageergebied voor de gewone dwergvleermuis. Buiten deze vleermuissoort zijn in het plangebied geen andere vleermuissoorten waargenomen. Ook zijn in het plangebied geen invliegende vleermuizen vastgesteld. Zie navolgende afbeelding voor de visualisatie van de waarnemingen van beide veldbezoeken.

5.2.2 Paarverblijfonderzoek

Tijdens het veldbezoek van 29 augustus 2015 is vanaf het begin van het veldbezoek activiteit van vleermuizen waargenomen. De eerste waarneming betrof een gewone dwergvleermuis. Om 21:52 uur werd duidelijk dat rond de woontoren ten noordwesten van het plangebied een paarterritorium van een gewone dwergvleermuis aanwezig is. Ook ten noordoosten van het plangebied (aan de overkant van de Houtsnijlaan) is een paarterritorium van de gewone dwergvleermuis vastgesteld. Van ongeveer 22:00 uur tot 22:30 uur werd met tussenpozen van meerdere minuten gefoerageerd door een gewone dwergvleermuis ten zuiden van het plangebied. Ook vloog enkele malen een laatvlieger (*Eptesicus serotinus*) over. Aangezien deze niet foeragerend is waargenomen, kan worden gesteld dat dit individu geen relatie had met het plangebied. Tijdens dit veldbezoek zijn geen in- of uitvliegende vleermuizen waargenomen.

Tijdens het veldbezoek van 24 september 2015 is vanaf de start van het veldbezoek activiteit van vleermuizen waargenomen. De eerste waarneming betrof een gewone dwergvleermuis met werfroepjes ten noordwesten van het plangebied rond de woontoren. Dit betrof derhalve hetzelfde paarterritorium als het eerste veldbezoek in de paarperiode. In het begin van het veldbezoek was deze vleermuis zeer actief. Vanaf 22:30 uur nam de activiteit af en vanaf 23:15 uur was het territorium niet meer bezet. In het plangebied zelf zijn deze avond geen waarnemingen van vleermuizen gedaan. Ook zijn geen andere vleermuissoorten waargenomen. Zie navolgende afbeelding voor de visualisatie van de waarnemingen van beide veldbezoeken.

	Paarterritorium gewone dwerg- vleermuis		Plangebied
---	--	--	------------

6 Conclusie en advies

6.1 Ontheffing Flora- en faunawet

In en rond het plangebied is vleermuisonderzoek verricht. In het plangebied zijn geen essentiële elementen (verblijfplaatsen, essentieel foerageergebied, essentiële vlieg-routes) van vleermuizen aanwezig. Direct ten noordwesten van het plangebied is rond een woontoren een paarterritorium van de gewone dwergvleermuis aanwezig. Ook is een zomerverblijfplaats van een gewone dwergvleermuis in de woontoren aanwezig. In het plangebied zullen relatief geringe ruimtelijke ingrepen plaatsvinden. Er zullen bomen worden gekapt en woningen worden gerealiseerd. De verstoring die tot buiten het plangebied reikt is relatief gering. Derhalve is uitgesloten dat door deze ruimtelijke ingrepen de functionaliteit van het paarterritorium en de zomerverblijfplaats achteruit gaat. Voor het plan is derhalve geen ontheffing Flora- en faunawet noodzakelijk. Ook hoeven geen mitigerende maatregelen ten behoeve van de gewone dwergvleermuis te worden getroffen. Het plan is haalbaar in het licht van de Flora- en faunawet. Wel dient te allen tijde rekening gehouden te worden met de zorgplicht en de broedperiode van vogels.

6.2 Broedperiode en zorgplicht

Iedereen dient overal en altijd rekening te houden met de zorgplicht (artikel 2 Flora- en faunawet) en broedende vogels. Derhalve gelden hiervoor onderstaande twee voorwaarden.

- De zorgplicht is altijd van toepassing. Iedereen moet voldoende zorg in acht nemen voor alle in het wild levende dieren, planten en hun leefomgeving. Dit kan bijvoorbeeld door de werkzaamheden te verrichten buiten kwetsbare periodes (het voortplantings- en winterslaapseizoen). Ook kan er gefaseerd worden gewerkt om dieren de kans te geven om te vluchten.
- Verder kunnen bij (de start van) werkzaamheden in de broedperiode, broedende vogels worden verstoord, of hun nesten worden aangetast. De broedperiode loopt globaal van half maart tot half augustus. Er is geen vrijstelling te verkrijgen in het kader van de Flora- en faunawet voor activiteiten die vogels in hun broedseizoen zouden kunnen verstoren. De start van de werkzaamheden dient daarom plaats te vinden buiten de broedperiode. De start van de werkzaamheden kan ook plaatsvinden in de broedperiode. Dan dient echter door een ecooloog met kennis van vogels aangetoond te worden dat in en direct rond het plangebied geen broedende vogels aanwezig zijn.

6.3 Vrijblijvende aanbevelingen

Naast de consequenties die voortkomen uit de Flora- en faunawet zijn ook vrijblijvende aanbevelingen te doen ten aanzien van de inrichting van het plangebied, namelijk:

- Als bomen en struiken worden geplaatst in de nieuwe situatie, bevelen wij inheemse boom- en struiksoorten aan. Deze soorten komen van oorsprong in Nederland voor. Dergelijke soorten zorgen voor een hogere biodiversiteit in het gebied dan uitheemse soorten. Inheemse soorten trekken bijvoorbeeld meer insecten aan dan

uitheemse soorten. Er is dan meer voedsel voor bijvoorbeeld vogels en vleermuizen voorhanden.

- Vanwege de veranderde constructie van nieuwbouw hebben huismussen, gierzwaluwen en vleermuizen steeds minder nestplaatsen en vaste rust- en verblijfplaatsen tot hun beschikking. Tegenwoordig zijn elegante oplossingen beschikbaar om deze soorten onderdak te bieden in nieuwe gebouwen. Derhalve bevelen wij vrijblijvend aan om het inbouwen van nest- en verblijfplaatsen van deze diersoorten in de nieuwbouw in overweging te nemen.

6.4 Gevolgen Wet natuurbescherming

Sinds 1 januari 2017 is de nieuwe Wet natuurbescherming in werking getreden. Onder deze wet zijn deels nieuwe soorten beschermd en is een aantal soorten niet meer aanvullend beschermd. De onderzochte vleermuissoorten in dit onderzoek blijven wel allemaal beschermd. Het verrichte onderzoek naar vleermuizen blijft hiermee dan ook actueel. Aangezien geen essentiële elementen van vleermuizen in het plangebied aanwezig zijn, hoeft geen ontheffing Wet natuurbescherming aangevraagd te worden.

Bijlage 1: geraadpleegde literatuur

Dietz, C.; Nill, D.; Von Helversen, O.; Lina, P. 2011. Vleermuizen: alle soorten van Europa en Noordwest-Afrika : biologie, kenmerken, bedreigingen. Tirion Natuur, Utrecht.

Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl). 2014. Soortenstandaard Gewone dwergvleermuis, *Pipistrellus pipistrellus*. Ministerie van Economische zaken - Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, Team natuur, Den Haag.

Vleermuisvakberaad Netwerk Groene Bureaus, Zoogdiervereniging en Gegevensautoriteit Natuur, Vleermuisprotocol 2013, 25 maart 2013. www.gegevensautoriteit-natuur.nl en www.netwerkgroenebureaus.nl.

Websites:

www.rvo.nl

www.rijksoverheid.nl

www.wetten.nl

www.vleermuis.net

www.vleermuizenindestad.nl

www.telmee.nl